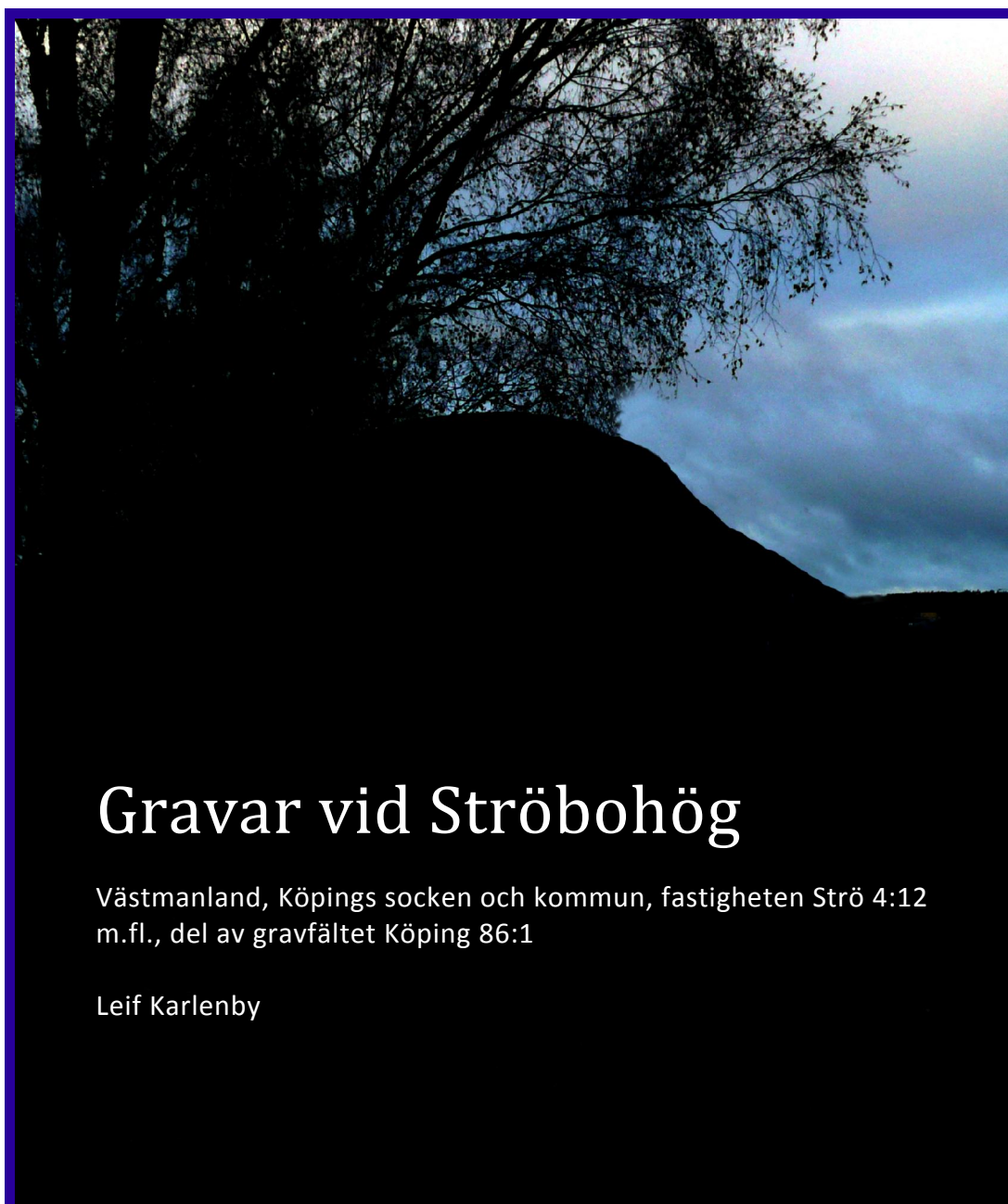

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2011:11
FÖRUNDERSÖKNING/SLUTUNDERSÖKNING

Gravar vid Ströbohög

Västmanland, Köpings socken och kommun, fastigheten Strö 4:12
m.fl., del av gravfältet Köping 86:1

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2011:11
FÖRUNTERSÖKNING/SLUTUNDERSÖKNING

Gravar vid Ströbohög

Västmanland, Köpings socken och kommun, fastigheten Strö 4:12
m.fl., del av gravfältet Köping 86:1

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019–609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

©2011 Arkeologgruppen

Arkeologgruppen rapport 2011:11
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Gävle 2011.
Medgivande I 2011/1156.

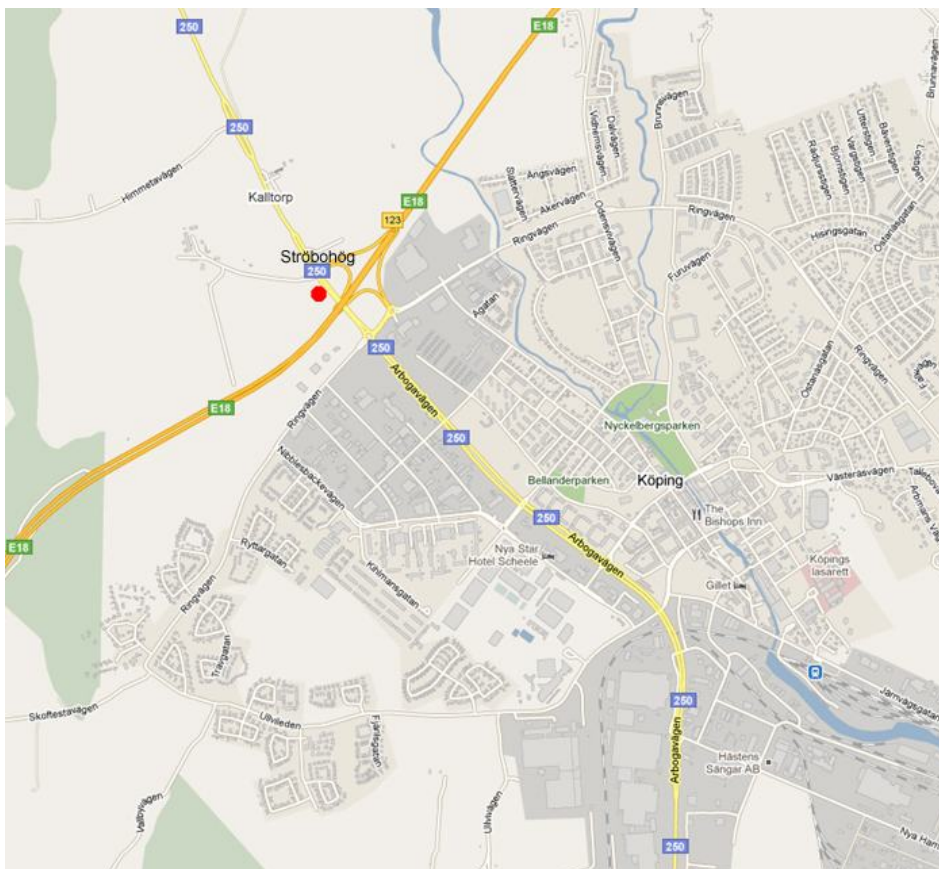
Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
Inledning.....	5
Förundersökningen.....	6
Slutundersökningen.....	7
G2, rektangulär stensättning.....	8
G3, rund stensättning.....	14
Slutsats.....	17
Utvärdering av undersökningsplan.....	18
Referenser.....	20
Administrativa uppgifter.....	21
Bilagor.....	23
Bilaga 1. Schakttabell.....	23
Bilaga 2. Anläggningstabell.....	24
Bilaga 3. Fyndtabell.....	25
Bilaga 4. Osteologi av Agneta Ohlsson.....	26
Bilaga 5. ¹⁴ C-resultat.....	31

Sammanfattning

Vid en förundersökning invid Ströbohög påträffades två stycken skadade gravar strax söder om högen. Det rörde sig om en mindre rund stensättning och en liten rektangulär stensättning. I den förstnämnda påträffades brända ben efter en vuxen person nedlagda i ett lerkärl. I den andra graven fanns också brända ben av människa, men där var de spridda i en mindre grop. I graven fanns också 13 pärlor av glas och brons. Flera brända djurben fanns också i graven, bl a hund, höns, hare och katt. Pärlorna i graven har kunnat dateras till tidigt 800-tal e. Kr. ¹⁴C-dateringarna visar på en datering till 800-talet för båda gravarna.

Undersökningen föranleddes av att området skall göras om till rast- och parkeringsplats. I området runt Ströbohög har tidigare funnits ett gravfält och Länsstyrelsen befarade nu att det kunde finnas gravar kvar, något som också visade sig vara riktigt. De nu påträffade gravarna utgör viktiga komplement till de sedan tidigare undersökta gravarna i området. I övrigt fanns endast modernt avfall och området innehöll mest igenfyllda täktgropar.

Figur 1. Översiktskarta Köping. Grävningssytan har markerats med röd prick. Kartan ej skalenlig.

Inledning

Följande rapport omfattar både förundersökning och slutundersökning invid Ströbohög. Arbetet föranleddes av att Köpings kommun planerade att anlägga en rast- och informationsplats i området. Ytan som skulle bebyggas utgjorde tidigare del av ett större gravfält på den södra sidan om högen. Området har emellertid varit utsatt för omfattande grustäkt under åtminstone ett par hundra år. Under 1930-talet iordningställdes platsen genom att slyskogen fälldes och täktgropar fylldes igen (Gustawsson 1945). Söder om det nu aktuella exploateringsområdet har tidigare undersökts skadade rester av gravfältet. Dels gjordes undersökningar under 1920- och 1930-talen och dels undersöktes området i samband med arbetena inför byggnationen av den nya sträckningen av E18 (Wilson m.fl. 1998:10). Vid det senare tillfället påträffades inga gravar, men vid de tidigare undersökningarna fanns flera gravar med järnåldersfynd, huvudsakligen från yngre järnålder (ATA dnr 4307/39 och 4409/39).

Även om gravfältet var svårt skadat av täktverksamheten befarades rester av gravar kunde finnas bevarade, varför länsstyrelsen beslutat om en förundersökning innan arbetena på rastplatsen kunde komma igång.

Figur 2. Vy över undersökningsområdet med Ströbohög i bakgrunden. Den resta stenen i förgrunden har placerats där i senare tid, möjligen i samband med restaureringen av området på 1920- och 30-talen. Foto från söder av Leif Karlenby.

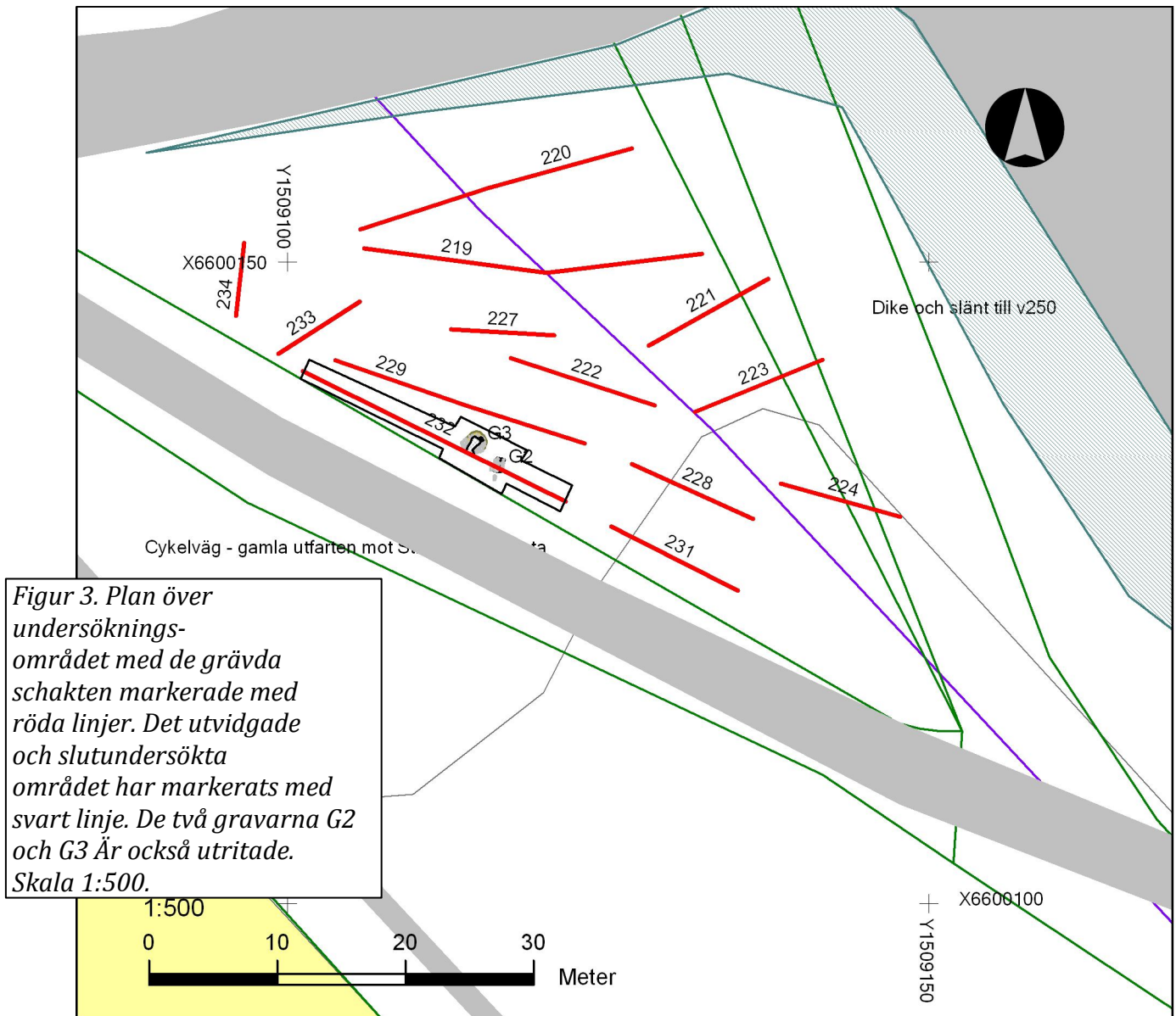
Förundersökningen

Förundersökningen genomfördes den 16 oktober 2010. Med hjälp av en grävmaskin grävdes 13 stycken schakt med en sammanlagd längd av 176 meter. Skopans bredd var 1,8 meter som också blev schaktens bredd. Schaktens längd varierade mellan 6 och 23 meter. Schakten var 1,8 meter breda och mellan 0,2 och 0,3 meter djupa. I ett av schakten framkom två stycken gravar (G2 och G3, se nedan) varvid schaktet utvidgades kring dessa till 5 meters bredd längs en 10 meter lång sträcka.

I Schakt 232 påträffades två stycken delvis skadade stensättningar (se beskrivning nedan och i bilaga 2). Dessa har förmodligen kommit att bevaras, då de legat strax intill eller rent av under den gamla utfarten från Köping till Strö och Himmeta, som idag är en asfalterad gång- och cykelväg.

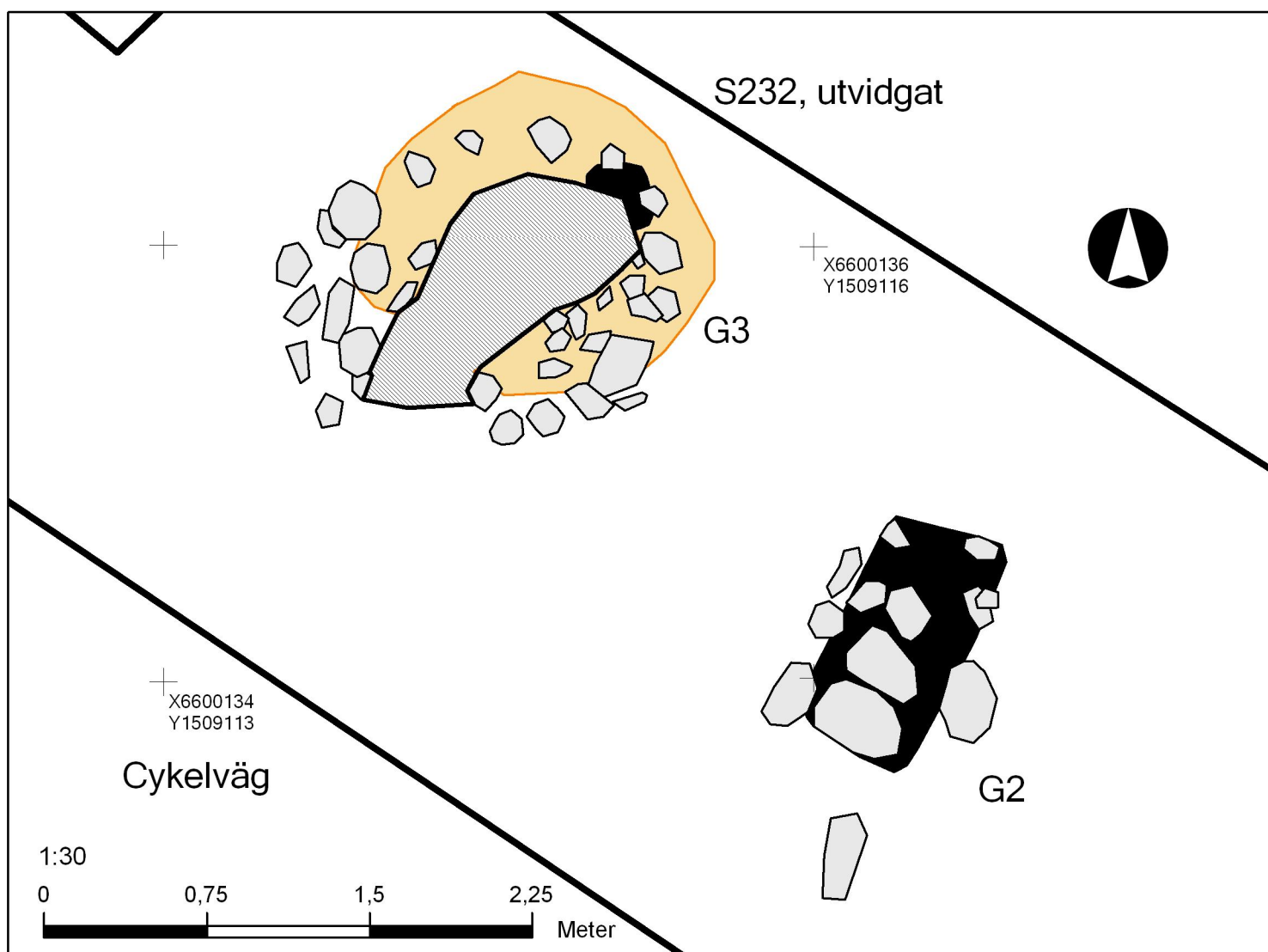
Området har varit kraftigt skadat av täktverksamheten som förmodligen pågått under flera hundra år. På en karta över Strö från 1640 finns emellertid inga täktgropar utmärkta, däremot kan man se att söder om Ströbohög har legat ett gravfält.

Förutom i schakt 232, fanns endast recenta lämningar och fynd. Området har under de senaste 200 åren varit grustäkt och soptipp, vilket avspeglade sig i schakten. Förutom fyllmassor från 1930-talets återställningsarbete (Gustawsson 1945), fanns stora mängder med sopor, i vissa schakt fanns koncentrationer av bland annat järnrör och plåtar. Schakten beskrivs i bilaga 1.

Slutundersökningen

Den 28 oktober 2010 undersöktes de två gravarna. Anläggningarna rensades fram för hand. Arbetet försvårades dock av tjälen, som satte in under ett par kalla dygn mellan förundersökning och slutundersökning. Till delar tinade dock det övre skiktet under dagen. Dessutom var tjälen inte mer än någon decimeter tjock, varför gravgömmorna gick relativt lätt att gräva.

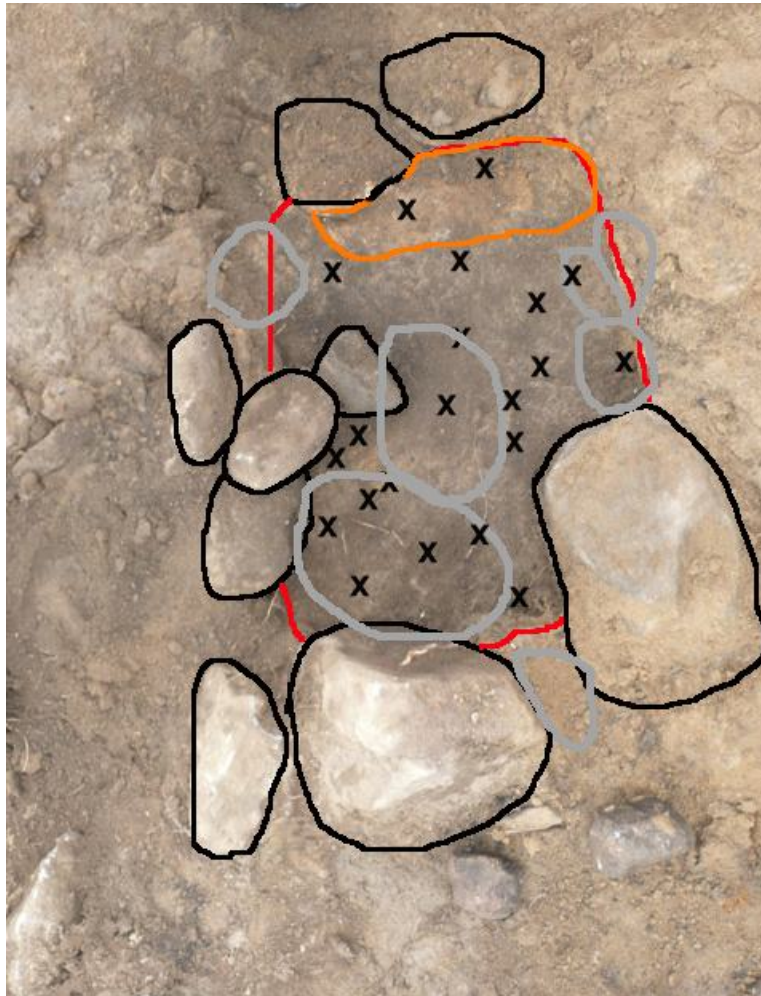
Figur 4. Plan över de två gravarna G2 och G3. Svart område = gravgömma, gult område = brandlager, streckat område = störning. Grå områden = sten. Skala 1:30

G2, rektangulär stensättning

Anläggningen var rektangulär, 1,20x0,90 meter stor och orienterad i NO-SV. Den bestod av 0,15-0,20 meter stora stenar varav flera var skärviga och skörbrända. I samband med avbaningen försvann två till tre stenar som varit placerade ungefär 0,4 meter utanför den rektangulära stenpackningen. De var 0,4-0,6 meter stora och föreföll ha varit placerade i ett cirkelsegment. De var placerade med cirka en halv meters mellanrum och kan ha utgjort en yttre kantkedja. En sten blev kvar i söder och mättes in (se figur 4).

Under stenpackningen fanns en 0,5x0,4 meter stor rundat rektangulär nedgrävning cirka 0,2 meter djup. Denna var fylld med svart, sotig och kolhaltig jord. I denna fanns 418 g brända ben. Ett fynd av ett järnbeslag gjordes under en av stenarna. Vid sällning påträffades 13 pärlor av glas och kopparlegering. Dessutom hittades en bronsmärla och ett litet fragment av en kedja i Cu-legering. Tre små fragment av en ben- eller hornkam framkom vid sällning av bålmaterialiet. Bitarna var dekorerade med linjer och koncentriska cirklar (se figur 6).

Järnbeslaget var 40x30 mm stort och var vikt på mitten. Det var brutet i två delar. Blecket var endast några tiondels mm tjockt och mitt på beslaget fanns en nit genomdriven. Enligt konserveringsrapporten: "Smitt platt järnbeslag som har formats runt något annat och säkrats med nit/spik." (Nyström Godfrey 2011:6)

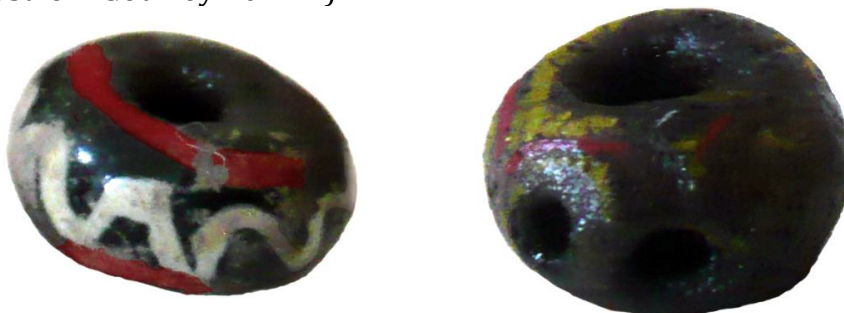

Figur 5. Tolkat lodfoto av G2. Svarta linjer = stenar i konstruktion, grå linjer = borttagna stenar i övre lager, röd linje = begränsning av grop och orange linje = bränd lera. X = brända ben. Foto Leif Karlenby. Skala 1:10.

Figur 6. De tre små bitarna av en ben- eller hornkam. Den största biten (uppe till höger) är 15x10 mm stor. Foto Leif Karlenby. Skala cirka 3:1.

Den lilla bronsmärklan är ett föremål med okänd funktion. Det rör sig om en 42 mm lång 4,5 mm bred – mot ändarna avsmalnande – bronsten av 1 mm:s tjocklek. Den har de båda yttre ändarna vikta i 90° mot mittpartiet vid pass 14 mm på vardera sidan. Resultatet blir att den liknar på en häftklammer eller en märkla. Vid konserveringen konstaterades att föremålet var väl bevarat med orginalyta kvarsittande på flera ställen (Nyström Godfrey 2011:4).

Figur 7. Två av pärlorna funna i G2 (F5 till vänster, F6 till höger). Foto Leif Karlenby. Skala cirka 5:1.

Pärlorna var alla relativt små. Ingen var större än en 11 mm i diameter. Pärlorna bestod av nio stycken glaspärlor och en bergskristallpärla. Därtill fanns en tre ringar av kopparlegering samt ett fragment av en bronskedja (se figur 8-9 nedan).

Två av glaspärlorna var polykroma. Den ena var tillverkad av ett grönt, genomskinligt glas med inlagda linjer av opakt glas, en vågformad vit linje omgiven av två röda linjer. Den andra var av en opak glasmassa med brungrön färg. Inlagt i denna fanns bågformade linjer av röd och gul glasmassa. Pärlorna är

svårdaterade. Liknande pärlor har påträffats i Bodarp, Skåne med en datering till romersk järnålder-folkvandringstid (SHM 7667). Där var den bågformade linjen gul och lite mer zig-zag-formad, men idén med omgivande röda linjer är den samma. Emellertid skulle man förmodligen inte höja på ögonbrynen om en sådan pärla skulle dyka upp i ett vikingatida sammanhang. Då var rikedomen på pärlor så stor och variationen betydande så att möjligheten för en senare datering inte kan förbises.

En segmenterad guldfoliepärla fanns också bland glaspärlorna. Dessa är relativt ovanliga men förekommer från romersk järnålder fram i medeltid. Pärlan tillhör Callmers typ E140 och har förmodligen bysantinskt ursprung (Callmer 1977:98).

Bland de monokroma pärlorna fanns en blå genomskinlig (translucent) pärla som var kraftigt sekundärbränd samt två stycken rödbruna opaka pärlor. Den blå pärlan hör till Callmers typ A174 som förekom under perioden 790-860 e Kr (Callmer 1977:80). De rödbruna är olika i det att den ena drar mot laxrosa och den andra närmast var brun, men de torde ändå tillhöra samma typ, A131. De förekommer under hela vikingatiden och kan vara av skandinavisk tillverkning (Callmer 1977:95).

Det fanns också en liten blågrön pärla som närmast såg ut som en liten ring. Typen bör vara A200 och är mycket ovanlig. Förekommer främst under perioden 790-820 e Kr (Callmer 1977:80).

Ytterligare ett antal pärlor påträffades, tre ringar av kopparlegering, tre pärlor av vitt opakt glas (se figur 9 och 10). Opaciteten kan i dessa tre fall bero på att pärlorna sannolikt har utsatts för hetta, något som fått deras egenskaper att förändras.

En halv bergskristallpärla med slipade facetter fanns också. Den har utsatts för hög temperatur och har både missfärgats och spruckit till följd av detta. Bergskristallpärlor förekommer under vikingatid, bland annat i en grav på Fiskebygravfältet, som har en liknande facettslipning. Denna grav förs till 900-talet e Kr (Lundström 1970:64), men pärlan i Strö kan mycket väl ha en tidigare datering.

Utifrån pärlorna bör graven kunna dateras till vikingatid. Ett par av pärlorna antyder en tidig datering till kring 800 e Kr. eller strax därefter. En ¹⁴C-analys har utförts på bränt ben från graven. Det har gett en huvudsaklig datering till 800-talet e. Kr. (se bilaga 5).

Figur 8. Övriga pärlor från G2. a) Glaspärle med odefinierad färg (möjligen opak; se figur 9b nedan), kraftigt påverkad, sannolikt av eld (F22), b) Ring av Cu-legering (F7), c) opak brunaktig glaspärle (typ A131, F8), d) fragment av kedja av Cu-legering (F9), e) pärla av bergskristall (F10), f) segmenterad guldfoliepärla (E140; F11), g) liten ring av halvopakt vitt glas (F12), h) ring av Cu-legering (F13), i) glaspärle av grönblått glas (förgätmigej-blått, typ A200; F14), j) blå genomskinlig glaspärle (typ A174; F15), k) opak, rödbrun glaspärle (typ A131; F16) samt l) ring av Cu-legering (F17). Foto Leif Karlenby. Skala cirka 1:1

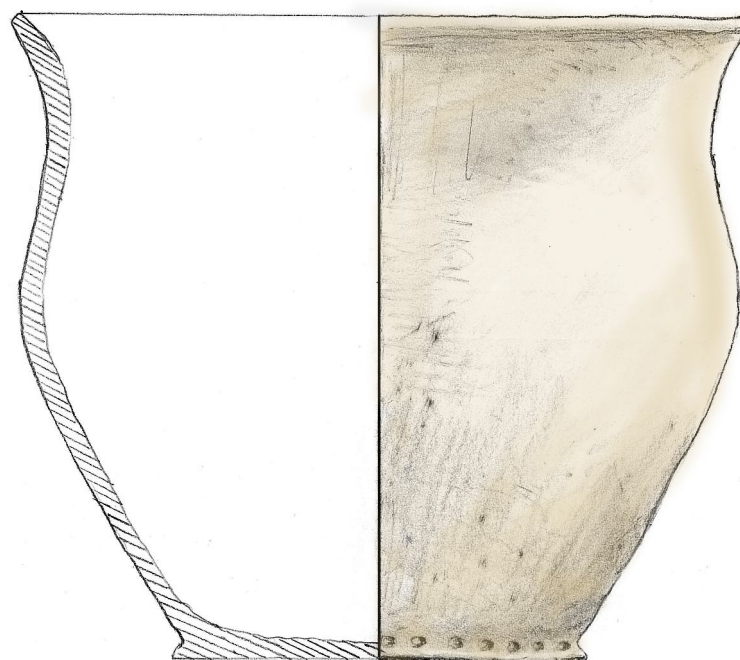

Figur 9. a) De tre bronsringarna efter konservering (F13, F7 och F17). b) De fyra glaspärlorna efter konservering (F14, F12, F23 och F22) Foto Studio Västsvensk Konservering – Västarvet.

I gravens fyllning påträffades också en del keramik, närmare bestämt 406 gram. Den var fragmentarisk och käriformen har med svårighet gått att rekonstruera (figur 10). En mynningsbit

påträffades och den visar att mynningen varit utvikt. Bitar från buken antyder att kärlet varit slätt och möjligen slammat. Botten har varit tydligt avsatt och möjligen har den dekorerats med en rad av gropar längs med kanten. Mynningens diameter var svår att fastställa på grund av den lilla bit som fanns bevarad, men förefaller ha varit 190 mm i diameter. Botten var tillika svår att bestämma men bör ha varit omkring 110 mm. En större bukbit antyder en omkrets mitt på (eller strax ovanför mitten) på omkring 190 mm. Möjligen kan man ana sig till en svagt avsatt skuldra på denna biten och då skulle det i så fall röra sig om ett mindre kärl med utvidgad mynning, avsatt skuldra och tydligt avsatt fot och plan botten. Möjligen har det varit dekorerat med gropar längs foten. Kärlet har varit situlaformat med en trattformad mynning och höjden bör ha legat någonstans mellan 170-200 mm.

Det förefaller inte vara en gravurna (som i G3) utan kärlet verkar ha varit med på bålet och skrapats ihop tillsammans med de kremerade benen och övriga gravgåvor.

0 5 cm

Vs, Köpings sn, Strö
RAÅ 86

A.2

Figur 10. Rekonstruktion av kärlet från G2 som bestod av många små bitar och endast en mynningsbit och en bottenbit påträffades så rekonstruktionen är något osäker. Rekonstruktion och teckning Leif Karlenby.

Den osteologiska analysen visade att de 160,8 gram bestämda benen av människa kom från en vuxen person mellan 18 och 40 år. Bland de brända benen fanns också ben av hund, höns, gris och katt (se bilaga 4). De två sistnämnda arterna var endast representerade av enstaka bitar, men hund- och hönsbenen representerade förmodligen hela individer. Hönsen hade varit två stycken, en av varje kön.

Vid mätning av en mänsklig ryggkota kunde könet bestämmas vara manligt (?). Bedömningen är dock osäker. Utifrån förekomsten av pärlor i graven skulle man i första hand förmoda att det rör sig om en kvinna. Så enkelt är det naturligtvis inte. Pärlor förekommer också i mansgravar och de brända djurbenen i graven kan möjligen antyda att personen haft en speciell ställning i samhället. De brända benen från en tupp och en höna kan antyda att personen i fråga varit en rituell specialist, kanske en shaman eller "völva". Shamaner har ofta – världen över – en androgyn framtoning (Solli 1999:417) . Till och med Oden har vid olika tillfällen utnyttjat sig av kvinnoförklädnad eller förvandlat sig till kvinna (1999:420f). Den gravlagda i G2 kan alltså ha varit en man med kvinliga företräden eller en kraftig kvinna.

G3, Rund stensättning

Stensättning, rund till rund-oval, 2,1x0,8 meter i NO-SV. Kantkedja av 0,1-0,4 meter stora stenar. Rest av stenpackning i SV, emellertid är stenpackningen här skadad av senare grävd grop.

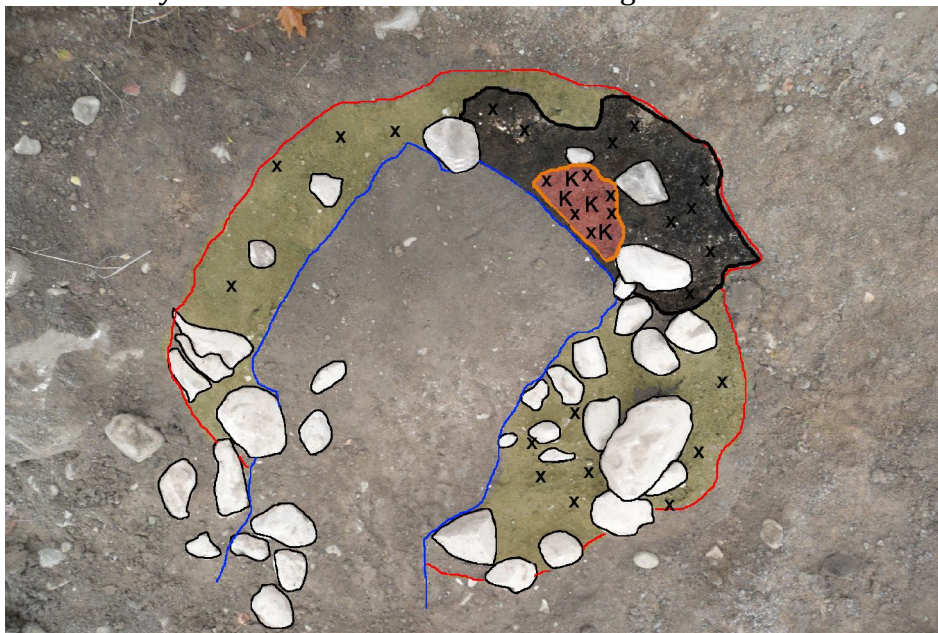
I den norra halvan markeras kantkedjan av ett femtal, 0,2 m stora stenar, delvis täckta av – eller nedsjunkna i – brandlagret (se nedan). Här torde en del av kantkedjestenarna ha avlägsnats.

I söder och i en böj inåt stensättningen fanns en 1,5 m lång och 0,3-0,6 m bred störning som avlägsnat en del av kantkedjan i söder och förmodligen större delen av den centrala packningen. Gropen var mer än en halv meter djup, varför denna inte tömdes.

Under stenpackningen och kantkedjan, med någon dragning mot norr, fanns ett brandlager cirka 1,6 m i diameter. Det var cirka 0,1 m djupt och innehöll mindre mängder med kol och brända ben utom i ett lager i den norra delen, där både kol och ben var rikligt förekommande. Inom detta lager fanns en urnegrop som innehöll skärvor efter ett näst intill komplett lerkärl (figur 12) samt brända ben.

I de övre skikten och i den recenta störningen fanns relativt många fynd av tråddragen spik, vilket antyder att detta lager var stört av senare aktiviteter. I brandlagret framkom ett nithuvud

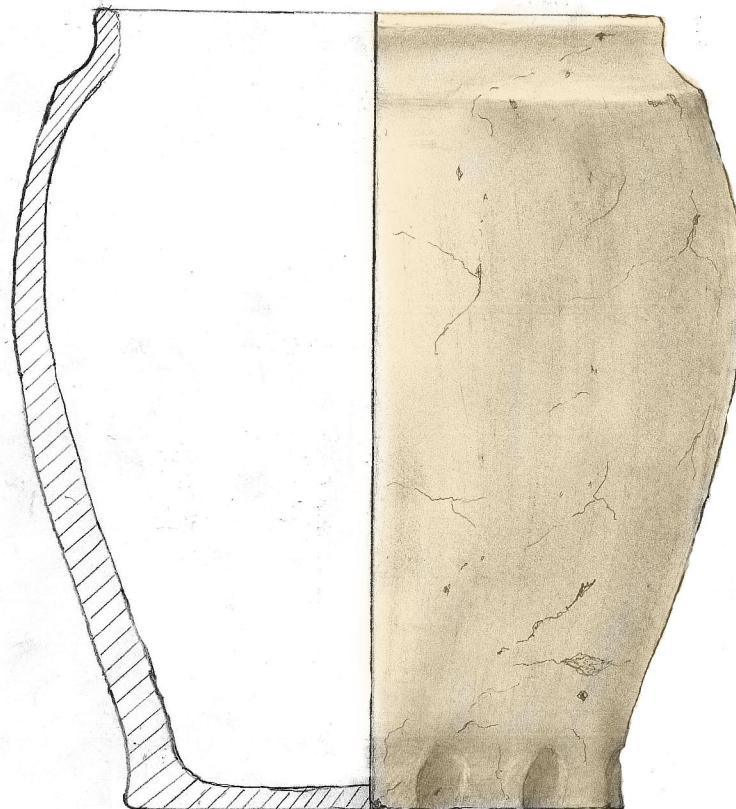
och en omvikt järnten av samma karaktär som bronsmärlan i G2. Nithuvudet och järntenen kom ganska högt upp i fyllningen varför det inte går att med säkerhet faställa att de skulle höra till graven. Niten har handsmitt huvud, möjligen med facetterad form. Järntenen var omvikt så att en cirka centimeterlång och hälften så bred, rektangulär ögla bildades. Ett mycket litet fragment av ett järnbleck med en koppar- eller bronsnit framkom lite djupare och i anslutning till urnegropen och kan därför vara ett fynd. Det var emellertid i mycket dåligt skick och föll ganska omedelbart sönder och de två övriga järnföremålen saknade en acceptabel kontext och mest sannolikt hörde till ett yngre material. Fynden kastades efter beskrivning och dokumentation.

Figur 11. Tolkning av G3 utifrån lodfoto. Svart linje = sten i stensättning, blå linje = störning, röd linje – gul yta = brandlager, svart yta = brandlager med brända ben, orange = urnegrop, x= brända ben, K = keramik. Foto Leif Karlenby. Skala 1:20.

Lerkärlet i urnegropen bestod av ett 30-tal skärvor från bara någon centimeters storlek till bitar över 10 centimeter stora. Större delen av kärlet var bevarat i den 0,3 m djupa urnegropen. Det har gått att rekonstruera formen utifrån skärvorna som låg samlade mot gropens botten. Förmodligen har det krossats i samband med nedläggelsen eftersom delar av kärlet saknas. Det har från början varit omkring 200-210 mm högt med en största diameter om 200 mm ungefär en tredjedel av kärlets höjd ned från mynningen. Mynningen var 150 mm i diameter och botten diametern runt 130 mm. Mynningen var rundad med en tydligt avsatt skuldra 25 mm nedanför toppen. Ytan var slät, möjligen glättad och längs botten fanns intryckta fingeravtryck

med 15 mm:s mellanrum. Godsets tjocklek var från 7 mm i botten och 10-18 mm i väggarna. Tjockast var det vid övergången mellan botten och kärlvägg. Kärlet var ljust brungrått på utsidan och svart på insidan, vilket antyder att det bränts upp och ned i en oxiderande miljö. Möjligen kan det svarat lagret på insidan vara rester efter en intorkad/fastbränd matskorpa.

0 5 cm

Vs, Köpings sn, Strö
RAÄ 86
A3

Figur 12. Rekonstruktion av kärlet från G3. Kärlet bestod av relativt stora bitar och större delen av mynningen samt av botten fanns bevarade. Längs botten fanns en rad med intryckta fingeravtryck. Rekonstruktion och teckning Leif Karlenby.

Figur 13. a) Mynningen och b) botten av kärlet i G3. Foto Leif Karlenby

Den osteologiska analysen visade att de 34,8 gram bestämda benen av människa kom från en vuxen (18-89 år) individ. Kön har inte gått att bestämma. Fyra fragment av ben från häst var de enda djurbenen i denna grav.

Utifrån gravens karaktär, den begränsade fyndmängden och den osteologiska analysen kan man bara dra den slutsatsen att den omfattande skada som kunde iakttas i vad som får bedömas vara gravens centrala delar har avlägsnat betydande delar av gravens innehåll. Det faktum att den stora mängden brända ben samt det till större delen bevarade kärlet förmodligen utgjort en urnebrandgrop, kan denna gravnedläggelse utgöra en sekundärbegravning. Anläggningen synes ha legat i eller under själva kantkedjan till graven.

Graven har daterats med hjälp av en ^{14}C -analys på bränt ben och har daterats till 800-talet e. Kr. (se bilaga 5).

Slutsats

Förundersökningen kunde visa att trots åratals täktverksamhet i området, trots att de gropar som blev följden av denna fyllts med skräp och sopor, trots att området ganska hårdhänt blivit restarerat under 1920- och 30-talen, så fanns förutsättningar att gravar bevarats. De två gravar som framkom var dock ganska skadade. I det ena fallet (G2) var emellertid gravgömman orörd, vilket innebar att ett relativt omfattande fyndmaterial kunde tas till vara. I det andra fallet (G3) var skadorna på graven mer

omfattande varför bara en – förmodat – sekundär urnebrandgrop kunde påträffas. Kermikkärlet var i detta fall ganska komplett (om än trasigt). Ett litet järnbleck med en koppar-/bronsnit kan möjligen komma från begravningen, men har inte kunnat bevaras, då det föll sönder lätt. Övriga föremål i anslutning till gravgömman saknade acceptabel kontext.

Dateringen av gravarna kan både göras med hjälp av fynden och med hjälp av ¹⁴C-analys (se bilaga 5). Pärlorna har visat att G2 med största sannolikhet skall föras till 800-talets början och ¹⁴C-dateringarna visar att båda gravarna är lika gamla och bör ligga i 800-talet e. Kr.

En sammanställning med tidigare undersökta gravar i området visar att de alla har daterats till yngre järnålder (Wilson m fl 1998:10). Gravarna i området söder om Ströbohög förefaller alltså huvudsakligen kunna räknas till järnålderns slut. Äldre gravar har grävts ut längs åsen norr om högen, ett förromerskt-romerskt gravfält undersöktes några kilometer norrut längs Köpingsåsen år 1999 (Wikborg 2005:127). Hela åsen är att betrakta som ett bygdegravfält, en typ av gravfält som är vanliga i västsverige (2005:136).

Utvärdering av undersökningsplan

Eftersom denna rapport gäller både förundersökningen och slutundersökningen på platsen finns två undersökningsplaner. Dessa utvärderas här tillsammans.

Förundersökningen skulle enligt Länsstyrelsen avgränsa fornlämningen, ge en preliminär datering, bedöma lämningarnas och fyndens karaktär. Den skulle också ge en preliminär tolkning av fornlämningen och utvärdera dess vetenskapliga potential.

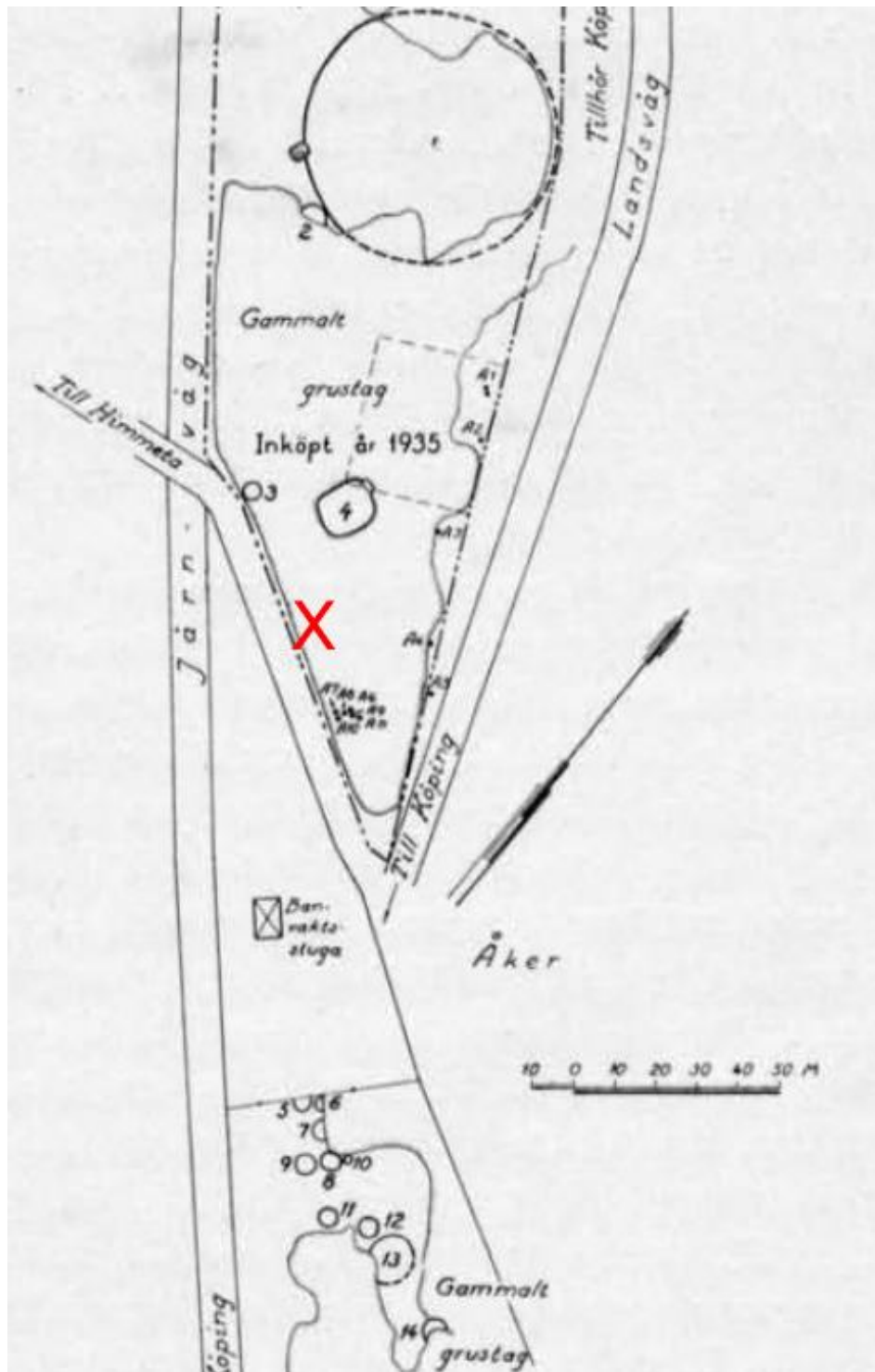
Metodiskt genomfördes förundersökningen genom att ett antal sökschakt grävdes i området. Området förväntades vara skadat i samband med tidigare täktverksamhet vilket innebar att största möjligheten att påträffa lämningar var genom att täcka så stor del av området med schakt.

Området visade sig också vara till stora delar förstört, men där påträffades ändå två stensättningar. Åldern bedömdes preliminärt till yngre järnålder, delvis utifrån tidigare undersökta gravars datering. Inga fynd eller prover insamlades vid förundersökningen, då det överenskomms med Länsstyrelsen och Köpings kommun att de två gravarna skulle undersökas vid en direkt påföljande slutundersökning.

Slutundersökningen skulle i tillägg till de mål och syften som uppställdes i förundersökningen syfta till att ta bort de två påträffade gravarna, då Länsstyrelsen bedömde att deras

potential att tillföra kunskap om gravfältet Köping 86:1 begränsades till det som fynden och gravformerna kunde ge. Slutundersökningen har kunnat uppfylla dessa kriterier och även de syften som uppställdes för förundersökningen angående fornlämningens omfattning, karaktär och datering har nu uppfyllts. Det rörde sig om två stycken enskilda och skadade stensättningar, som i området tidigare varit omgivna av ett större antal stensättningar och högar. De skiljer sig inte dateringsmässigt från övriga gravar i området. Den vetenskapliga potentialen var begränsad till den lokala miljön med det skadade gravfältet och fynden i gravarna.

De nu påträffade gravarnas rumsliga förhållande till tidigare kända och undersökta gravar kan bedömas utifrån den gravfältskarta som upprättats över området söder om Ströbohög på 1930-talet (se figur 14). Det förefaller som om de har legat strax norr om den grupp med mindre anläggningar som påträffats strax norr om vägskälet mellan vägarna till Himmeta och Kolsva.

Figur 14. Utsnitt ur gravfältskarta över ströbohögområdet, upprättad av Erik Bellander 1934 (ur Gustavsson 1945:202). Platsen för gravarna G2 och G3 har markerats med ett rött kryss. Den gamla vägförgreningen kan också ses på planen i figur 3 ovan, markerad med gröna linjer.

Referenser

- Gustawsson, K.A. 1945. Fornvårdsarbeten inom ströbohögsområdet. *Fornvännen* 40.
- Lundström, P. 1970. *Gravfältet vid Fiskeby i Norrköping I. Studier kring ett totalundersökt komplex*. KVHAA, Stockholm.
- Nyström Godfrey, I. 2011. *Ströbohög. Konserveringsrapport*. Studio Västsvensk Konservering. Västarvet. Göteborg.
- Solli, B. 1999. Odin – the queer? Om det skeive i norrøn mytologi. I Fuglestvedt, I, Gansum, T. & Opedal, A. (Red.): *Et hus med mange rom. Vennebok til Bjørn Myhre*. Stavanger.
- Wikborg, J. 2005. Öst är öst och väst är väst, men vid Holmsmalma mötas det två. Yttre och inre gravskick på ett förromerskt gravfält utanför Köping och Västmanlands kulturella omvärldskontakter under äldre järnålder. I Karlenby, L. (Red): *Tidens resenärer. Arkeologiska händelser längs vägen mellan Köping och Kolsva*. Stockholm.
- Wilson, L., Bolin, H., Cassel, K. & Eriksson, M. 1998. *E18 Köping-Arboga. Gravar och boplatser*. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala 1997:55. Uppsala.

Administrativa uppgifter

Landskap: Västmanland
Län: Västmanlands län
Kommun: Köpings kommun
Socken: Köpings socken
Fastighet: Strö 4:12 (även 4:1, 4:3)

Arkeologgruppens diarienummer: Ag2010_20, Ag 2010_22
Länsstyrelsens diarienummer: 431-3053-10; 431-4506-10
Projektnr: 2010_20, 2010-22
Fornlämningsnr: Köping 86:1

Projektgrupp:
Leif Karlenby, Ebba Knabe
Personal:
Leif Karlenby, Ebba Knabe

Undersökningstid: 2010-10-16, 2010-10-28
Exploateringsyta: 1 200 m²
Undersökt yta: 176 löpmeter, 317 m²
Läge: Ekonomiska kartan, blad 11G 0b
Koordinatsystem: RT 90 2,5 gon V

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

-

Digitalt arkiv:
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:
Fynd förvaras hos Arkeologgruppen AB i vänta på fördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

S-nr	Längd i m	Djup i m	Beskrivning
219	1,8x21,5	0,2-0,3	Under 0,1 m torv fanns 0,1-0,2 m matjord, påförd vid återställningsarbeten på 1930-talet. Under detta fanns moränmark samt igenfyllda täktgropar. Fyllningen bestod av sand, grus och morän med inslag av sopor, bland annat relativt mycket järnskrot och spik.
220	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
221	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
222	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
223	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
224	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
227	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
228	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
229	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
231	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
232	1,8x21,5	0,2-0,3	Mitt i schaktet framkom två gravar, stensättningar (G2 och G3). Schaktet utvidgades där i ett parti till cirka 5 m längs en 10 m lång sträcka. I övrigt se S219
233	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219
234	1,8x21,5	0,2-0,3	Se S219

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anläggningarna redovisas kontextuellt och i stratigrafisk ordning.

A-nr	Typ	Storlek i m	Beskrivning
G2, i schakt S232: GRAV			
A200	Stensättning	1,20x0,90 m	Rektangulär, 1,20x0,90 meter stor och orienterad i NO-SV. Den bestod av 0,15-0,20 meter stora stenar varav flera var skärviga och skörbrända.
A314	Bålgrop	0,5x0,4 m 0,2 m dj	Under stenpackningen fanns en 0,5x0,4 meter stor rundat rektangulär nedgrävning cirka 0,2 meter djup. I denna påträffades brända ben och fynd: bronsbleck, bronsmärta, ett tiotal glaspärlor samt en bronsring.
G3, i schakt S232: GRAV			
A356	Stensättning	2,1 m i diam	Rund till rundoval, 2,1 meter i NO-SV. Kantkedja av 0,1-0,4 meter stora stenar. Rest av stenpackning i SV. Anl skadad av senare grävd grop. I den norra halvan markeras kantkedjan av ett femtal, 0,2 m stora stenar, delvis täckta av – eller nedsjunkna i – brandlagret (A333) som innehöll skärvor efter ett näst intill komplett lerkärl samt brända ben.
A333	Brandlager	1,6 m i diam	Under stenpackningen och kantkedjan, med någon dragning mot norr, fanns ett brandlager cirka 1,6 m i diameter. Det var cirka 0,1 m djupt och innehöll mindre mängder med kol och brända ben utom i ett lager i den norra delen, där både kol och ben var rikligt förekommande. Inom detta lager fanns en urnegrop.
A100001	Urnegrop	0,3m i diam 0,3 m dj	Rund grop fylld med bålrester. Anlagd i kanten av stensättningen. Gropen föreföll skodd med mindre stenar, en del skärviga och skörbrända. I bålresterna fanns brända ben och keramik. Skadad i S av störningen A321.
A321	Störning	1,5x0,3-06 m	I söder och i en böj inåt stensättningen A356 fanns en 1,5 m lång och 0,3-0,6 m bred störning.

Bilaga 3. Fyndlista

Fynd nr	Sakord	Material	Storlek	Vikt	Kontext
1	Kärl	Keramik		692 g	G3
2	Kärl	Keramik		400 g	G2
3	Kam	Ben eller horn	15x10 mm	1 g	G2
4	Br ben m ristade linjer	Ben	22x10 mm	1 g	G2
5	Pärla	Glas	8-10x4 mm	1 g	G2
6	Pärla	Glas	9x6 mm	1 g	G2
7	Ringformad pärla	Järn?			G2
8	Pärla	Glas	9x5 mm	1 g	G2
9	Kedja (fragmentarisk)	Cu-legering			G2
10	Pärla	Bergskristall	11x10 mm	1 g	G2
11	Segmenterad guldfoliepärla	Glas	14x7 mm	2 g	G2
12	Ringformad pärla	Cu-legering?			G2
13	Ringformad pärla	Cu-legering			G2
14	Ringformad pärla	Glas			G2
15	Pärla	Glas	11x10 mm	1 g	G2
16	Pärla	Glas	10x7 mm	1 g	G2
17	Ringformad pärla	Cu-legering			G2
18	Beslag	Järn			G2
19	Brända ben	Ben		814 g	G2
20	Brända ben	Ben		258 g	G3
21	Märta	Cu-legering			G2
22	Pärla	Glas			G2
23	Pärla	Glas			G2

Bilaga 4. Osteologisk analys

av Agneta Ohlsson (Riksantikvarieämbetet, UV Mitt) 2011-05-09

Ströbohög, material och metod

Materialet för den osteologiska analysen kommer från två brandgravar (Grav 2 & Grav 3). Benen i båda gravar var väl förbrända. Det förekommer inga obrända ben i gravarna. Den totala mängden ben uppgick till 1012,6 gram.

Benfragmenten har, i den mån det varit möjligt, bedömts till art och benslag. Bedömningen har skett okulärt med tillgång till referensmaterial på UV Mitt. Den osteologiska analysen och allt benmaterial beskrivs i tabell 1 (se nedan).

Människa

Åldersbedömningen på identifierade individer har avgjorts efter graden av skalltakets sutursammanväxning (Bukistra & Ubelaker 1994) samt på skalltaksfragmentens utveckling efter Gejvalls metod (opubl.). Gejvalls metod ger en ganska grov bedömning av åldern med vida åldersintervall som resultat. Detta på grund av att kranieväggens utveckling kan variera stort hos individer. Metoden bygger på tre olika variabler i skalltakets uppbyggnad: skallsömmarnas (*suturer*) grad av sammanväxning, det porösa mittskiktets (*diploë*) omfattning samt tjockleken på det inre och yttre kompakta skikten (*tabula interna* och *externa*). De vuxna individerna kan efter bedömning delas in i olika åldersgrupper: *adultus* = 18-44 år, *maturus* = 35-64 år och *senilis* = 50-89 år (Sigvallius 1994). Två av kategorierna identifierades i gravarna, *adultus* (18-44 år) och *adult* (18-89 år).

Adultus: En individ bedöms höra till åldersgrupp 18-44 år i de fall då suturerna ännu varit helt öppna, när diploës omfattning varit 1/3 av den totala skalltakstjockleken och när båda tabulae varit relativt lika tjocka.

Adult: åldersbedömningar över kategorigränser kan ske när få skalltaksfragment finns samt om kriterier varierar. Det har endast gått att avgöras att de är vuxna. Bedömningen i åldersintervall blir att individen är någonstans mellan 18 och 89 år. Den lägsta gränsen är satt efter den ålder då ett skelettet tidigast kan anses vara fullt utvecklat. Den övre gränsen är en teoretisk gräns för högsta livslängd.

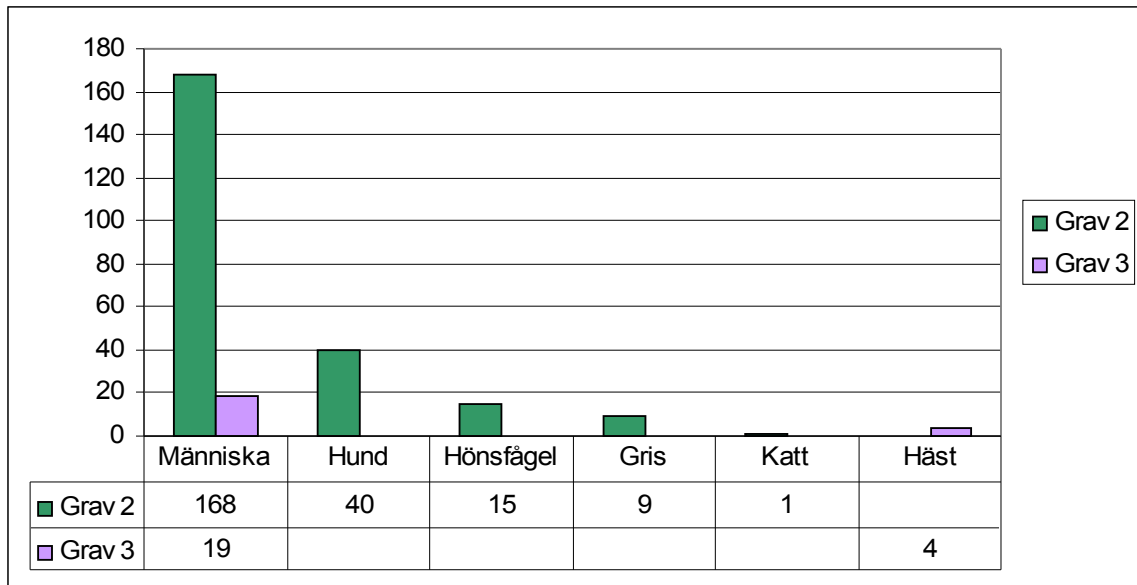
Könsbedömning har enbart gjorts på kraniefragment, framförallt nackbenet (*os occipitale*). Mått för könsbedömning har även tagits på skaftet (*diaphys*) på några av de långa rörbenen (efter Gejvall 1948).

Djurben

Att konstatera att det finns fler djur av samma art är mycket svårare än att konstatera att djur har gravlagt tillsammans med den kremerade människan. Antal individer av djuren som redovisas är *minsta* antalet individer. För att kunna avgöra om graven innehåller fler individer av en art, måste dubblerade ben påträffas, eller ben där en väsentlig åldersskillnad kan påvisas. Beroende på hur fragmenterat ett material är, kan man ha större eller mindre framgång. Oftast innehåller dessutom inte kremerade gravar rester från hela individer. Av olika anledningar har endast en bråkdel i vissa fall lagts ned i graven. Detta försvårar identifiering av flera individer, såväl av djur som av människa.

Resultat

Av den totala mängden har 22 % identifierats till art och benslag. Grav 2 innehöll ben från en vuxen individ i åldersgruppen adultus (18-44 år) tillsammans med delar från minst en hund, 2 hönsfåglar (varav den ena en tupp), en gris och en katt. Den anatomiska fördelningen av fragment från hund och höns tyder på att hela djur har lagts på gravbålet. Från gris och katt finns endast några få delar. Mått på taget nackbenet antyder att det den begravda kan vara en man, men bedömningen är gjord med viss reservation eftersom inga andra fragment med typiska könskaraktär återfunnits. Grav 3 innehöll en mindre mängd ben och individen i denna gick endast att konstateras vara vuxen, adult (18-89 år). Den vuxna i graven hade endast fått mig sig en häst som följeslagare.

Figur 14. Identifierade fragment/art och grav.

Referenser

Brothwell, D. R 1972. *Digging up Bones*. British Museum

Bukistra, J, E & Ubelaker, D, H 1994. *Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains*. Arkansas Archeological Survey Research Series no. 44. Arkansas.

Gejvall, N.-G. (1948) Benbestämningar. I: Sahlström och Gejvall: *Gravfältet på Kyrkbacken i Horns socken, Västergötland*. KVHAA 60:2, 1948

Sigvallius, B. (1994): *Funeral Pyres. Iron Age Cremations from North Spånga*. Thesis and Papers in Osteology I. Stockholms Universitet.

Tabell 1. Osteologisk katalog

Grav	Fnr	Mängduppgift	Identifierat material	Kommentar
G2		814,1 gram brända ben varav 190,3 gram identifierats	<p>Människa (<i>Homo sapiens</i>) (160,8 gram) En vuxen individ i åldersgruppen adultus (18-44 år), man? Skalltak 114 fr. (calvarium) Kranium 6 fr. (occipitale 1 fr pars petrosa 1fr, cranium 2 fr.) Tänder 4 fr. (dentes, rötter) Överkäke 1 fr. (maxilla med alveoler) Underkäke 2 fr. (mandibula sin + dx) Ryggrad 3 fr. (ve lumbalis 2fr, ospec 1fr.) Revben 9 fr. (costae) Överarmsben 2 fr. (humerus distal) Strålben 4 fr. (radius proximal 2 fr, diafys 2 fr.) Armbågsben fr. (ulna) Handledsben 1fr. (carpalia) Bäckenben 2 fr. (acetabulum) Lårben 15 fr. (femur diafys) Skenben 8 fr. (tibia diafys) Finger/-tåben 2 fr. (phalanx II 1fr, phalanx I 1fr.)</p> <p>Hund (<i>Canis familiaris</i>) (19,5 gram) Kranium 2 fr. (condylus occipitale sin + dx) Tänder 5 fr. (dentes, rötter) Överkäke 1 fr. (maxilla med alveoler) Underkäke 9 fr. (mandibula med alveoler) Ryggrad 15 fr. (atlas 1fr, ve cervicalis 3 fr, ve thoracalis 3 fr, ve lumbalis 6 fr, ve caudalis 2 fr.) Revben 2 fr. (costae) Bröstben 1fr. (sternum) Överarmsben 2 fr. (humerus distal 1fr, proximal sin 1fr.) Armbågsben 2 fr. (ulna diafys) Lårben 1 fr. (femur distal) Språngben 1fr. (talus) Finger/-tåben 1 fr. (phalanx I)</p> <p>Höns (<i>Gallus gallus</i>) (3,2 gram) Bröstben 1fr. (sternum) Strålben 1 fr. (radius proximal) Mellanfotsben 7 fr. (Tmt proximal 3 fr, distal 4 fr, varav en sporre) Tåben 1 fr. (phalanx I) Rörben 5 fr. (Ossa longa)</p> <p>Katt (<i>Felis catus</i>) (0,1 gram) Armbågsben 1 fr. (ulna proximal dx)</p> <p>Gris (<i>Sus scrofa f.dom.</i>) (6,7 gram) Tand 4 fr. (dens, fyra fragment från M3) Överkäke 2 fr. (maxilla med alveoler) Underkäke 1 fr. (mandibula med alveoler) Kranium 2 fr. (zygomaticum 1 f lacrimale1 fr.)</p>	<p>Materialet är väl förbränt. Max storlek på fragment: 50 mm Medel storlek på fragment: 15 mm Hönsfågel: Dubbletter av TMT, varav den ena en tupp.</p>

Arkeologgruppen rapport 2011:11

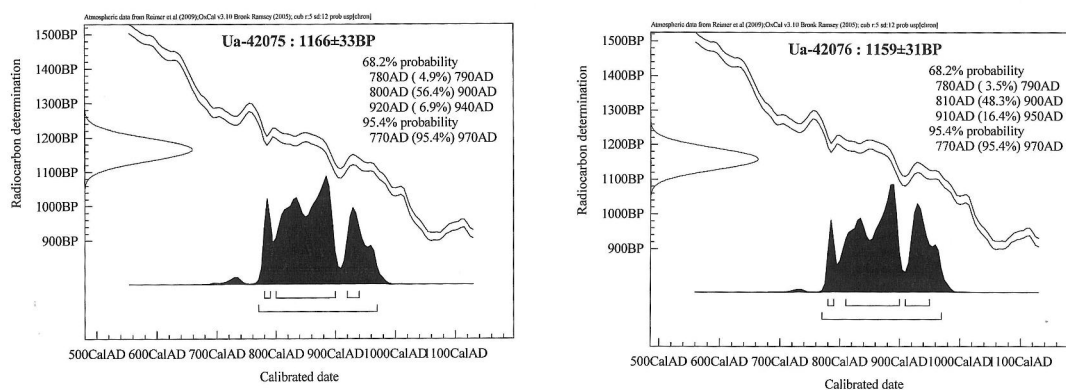
G3		258,5 gram brända ben varav 34,8 identifierats	<p>Människa (<i>Homo sapiens</i>) (20,8 gram)</p> <p>En vuxen individ, adult (18-89 år)</p> <p>Skalltak 4 fr. (calvarium)</p> <p>Kranium 1 fr. (cranium)</p> <p>Underkäke 1 fr. (mandibula sin)</p> <p>Ryggrad 3 fr. (atlas 1 fr, ve lumbalis 2 fr.)</p> <p>Revben 1 fr. (costae)</p> <p>Överarmsben 1 fr. (humerus diafys)</p> <p>Strålben 1 fr. (radius diafys)</p> <p>Lårben 2 fr. (femur diafys)</p> <p>Vadben 1 fr, (fibula diafys)</p> <p>Häst (<i>Equus caballus</i>) (14 gram)</p> <p>Mellanhands/mellanfotsben 3 fr. (metapodium)</p> <p>Finger/-tåben 1 fr. (phalanx I)</p>	<p>Materialet är väl förbränt förutom tandfragment från gris, troligen för att M3 ännu inte brutit fram i käken, vilket tyder på att grisen varit <2 år när den slaktats.</p> <p>Något sotigt material.</p> <p>Max storlek på fragment: 42 mm</p> <p>Medel storlek på fragment: 15mm</p>
----	--	--	---	---

Bilaga 5. ¹⁴C-resultat med kalibrering

Atmospheric data from Reimer et al (2009); OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005)

Ua-42075 Strö G2 1166±33
 68.2% probability
 780AD (4.9%) 790AD
 800AD (56.4%) 900AD
 920AD (6.9%) 940AD
 95.4% probability
 770AD (95.4%) 970AD

Ua-42076 Strö G3 1159±31
 68.2% probability
 780AD (3.5%) 790AD
 810AD (48.3%) 900AD
 910AD (16.4%) 950AD
 95.4% probability
 770AD (95.4%) 970AD

Figur 15. Kalibreringskurvor över de två ¹⁴C-analyserna.